NOAPTEA MĂTURĂTORULUI

VOICU BUGARIU

Desen de DOREL GĂINĂ GHERENDI

S-a întîmplat în 1959, pe cînd eram student în anul întîi la filologia din Iaşi. Într-o seară de ianuarie, zăpada nu căzuse încă. Bătea un vînt îngheţat, mişcînd pe străzi un praf alb. Erzaţ de zăpadă format din minuscule bucăţi de gheată.

Locuiam într-un cămin situat destul de departe, în susul unui deal prelung, pe care tramvaie de un tip astăzi dispărut, cu uşi ce se deschideau manual, urcau suficient de încet pentru a îngădui coborîri din mers.

Pe la ora opt, după ce mă întorsesem de la masă, nişte colegi m-au invitat „la un coniac”. Urma să mergem la braseria „Moldova”, cea mai selectă din Iaşii acelei vremi. „Plăteşte Cutare”, mi s-a spus. Am acceptat, desigur, pe atunci şederea într-un restaurant nu mi se părea o corvoadă.

Cum eram şapte la număr, ne-am aşezat la o masă dintre cele încăpă-

toare, „familiale”. Acestea erau amplasate perpendicular pe înaltul perete de sticlă, ce despărţea restaurantul de strada Lăpuşneanu. Cine dădea la o parte draperia de catifea groasă, vişinie, putea vedea cum crivăţul devine vizibil în mişcările simulacrului de zăpadă.

Cel care urma să achite consumaţia purta un costum gri închis, cu revere late, la trei nasturi, asortat cu o cravată roşie, al cărei nod „italian” ar fi părut astăzi prea mare. Ceilalţi eram îmbrăcaţi fără pretenţii, în pulovere modeste sau sacouri uzate. Cămăşile noastre în carouri se aflau într-o netă inferioritate faţă de cea bleu celest a liderului (Se cuvine, cel puţin pentru moment, să-l considerăm astfel). Chelnerul nostru era un bătrîn băut, a cărui mustaţă de un alb îngălbenit se învecina cu riduri adînci; veselia stereotip exprimată şi mişcările lui parkinsoniene erau de marionetă. Am observat cu admiraţie că elegantul nostru coleg avea darul de a fi sau de a părea autoritar. Ulterior am aflat că în felul protector-zeflemisitor de a-i vorbi chelnerului îl imitase pe fiul unui potentat al vremii, cunoscut cu puţină vreme înainte.

Au sosit primele şapte coniacuri mici, în nişte păhărele cu picior lung, despre care aveam să aflu mai tîrziu că erau destinate lichiorului. Am băut în rare înghiţituri mici, nu ne grăbeam.

Despre ce s-a discutat la masa noastră? Despre fotbal? Despre căsătoria neaşteptată a unui coleg? Examene? Nimeni, niciodată nu va fi în stare să răspundă la aceste întrebări.

Restaurantul s-a umplut repede. Se fuma mult. Nu ne găseam într-un loc favorabil nefumătorilor. Treptat atmosfera a devenit, cum să spun? confuză şi agitată. Bărbaţi se ridicau de pe scaune cu mişcări prea vioaie, un copil a început să plîngă, unul dintre motanii casei, călcat pesemne pe coadă, a emis un miorlăit incredibil de gros. A izbucnit o ceartă între consumatori aşezaţi la două mese învecinate. Cineva azvîrlea cu proiectile făcute din miez de pîine, ca în povestirea lui Borges, **Sudul.**

Primul rînd de coniacuri l-am terminat cam într-o oră. „Fiţi atenţi, a zis liderul nostru în şoaptă. Puneţi cu toţii mîinile pe pahare. Aşa, cu blîndeţe, ca şi cum v-aţi juca. Vă uitaţi la mine, toţi. Cînd eu închid ochii, băgaţi paharele în buzunare. Mişcările să fie line, normale. Da? Nor-ma-le!” Am făcut cum a zis el. Mi-am apucat încet paharul, ca şi cum aş fi vrut să îl încălzesc. Din capul mesei, stînd cu spatele la draperia de catifea vişinie, liderul putea să observe dacă se uita cineva la noi. Ochii lui albaştri, mi-i amintesc bine, se roteau frenetic, ca ai unui actor dintr-un film cu gangsteri (un film desigur văzut într-o altă perioadă istorică, fiindcă pe atunci nu se

putea spera aşa ceva). Operaţia a decurs perfect. Nu ne-a dat nimeni vreo atenţie.

Scena s-a repetat de cinci sau de şase ori, fără să intervină vreo defecţiune. Buzunarele pantalonilor mi se umflaseră şi îmi închipuiam, cu groază amuzată de om pilit, ce se va întîmpla cînd va trebui să mă îndrept spre ieşire.

Între timp, chelnerul nostru se îmbătase de-a binelea, iar în restaurant fumul de ţigară şi aburii răsuflărilor se îndesiseră. Trecuse de miezul nopţii, cînd liderul ne-a dat noi instrucţiuni. „Eu o să mai cer un rînd. Cînd chelnerul nu se mai vede, ne cărăm. O să ies primul. Nimeni nu se grăbeşte. Nu vom forma un grup. După ce eu ies de la masă, tu – şi a arătat în dreapta, înspre cel aflat la marginea dinspre sală –, numeri în gînd pînă la cinci, te ridici şi pleci în urma mea”. A stabilit ordinea ieşirii. Zîmbea hîtru, de parcă ne-ar fi relatat o istorioară amuzantă.

Se pare că întîmplarea ne proteja. Ne-am întîlnit în faţa garderobei. Fata de acolo ne-a dat paltoanele, obţinînd o bancnotă de trei lei. Am luat-o în susul străzii Lăpuşneanu şi apoi am cotit-o în dreapta, pierzîndu-ne în nişte străduţe obscure. Ajunşi în dreptul unei statui – nu-mi amintesc ce reprezenta – ne-am oprit şi am izbucnit în hohote demente de rîs. Gesticulînd aberant; unii se ţineau cu mîinile de burţi (o expresie demonetizată, dar exprimînd realitatea), vreo doi au început să sară pe loc, în neştire (din buzunarele lor se auzeau clinchete cristaline). Probabil că şi eu am făcut „ca toţi dracii”. Criza respectivă s-a oprit la fel de intempestiv, precum se declanşase. Regizorul nostru (nu-l mai pot numi lider, fiindcă paltonul său era aproape răpănos) ne-a dovedit că traseul pe care îl urmasem fusese dinainte stabilit. Din spatele unei porţi de curte a scos la iveală un obiect făcut din scîndurele de fag, subţiri şi uşor curbate. Înainte de domnia plasticului, asemenea lădiţe se aflau în dotarea aprozarelor noastre. Capacul, după cum s-a dovedit, putea fi fixat cu nişte sîrme, prin răsucire.

Regizorul s-a îndreptat către un grilaj al cărui postament de ciment era suficient de lat. A aşezat acolo lădiţa. Am scos cu toţii păhărelele din buzunare şi le-am depus în lădiţă, cu maximă atenţie, nu cumva să se ciobească vreunul. Capacul a fost aranjat, iar apoi grupul nostru s-a pus din nou în mişcare. Urma cumva să ne îndreptăm spre cămin, pe jos sau încercînd să găsim vreun tramvai de noapte? Nu. Purtătorul lădiţei, nu altul decît liderul devenit regizor, a luat-o într-o direcţie contrară. Am trecut prin străzi pustii, traseul nostru părînd a fi dictat doar de dorinţa evitării centrului şi a spaţiilor limitrofe ale acestuia. Ne-am îmbogăţit repede cu un

bărbat situat în jurul lui cincizeci, băut, destul de bine îmbrăcat. „Ce-i cu voi, măi băieţi?” Nu părea că aşteaptă vreun răspuns. „Ce-aveţi voi în lădiţa aia?” Adevărul este că nici noi, după un număr de coniacuri mici, nu eram cu totul lucizi, deşi gerul „îşi făcuse datoria”. „Retorte, i s-a răspuns, pentru experienţe de chimie. Le ducem la laborator”. „Ce laborator? Care laborator?”, a mormăit omul. După puţină vreme însoţitorul nostru a început să se comporte ca şi cum ne-ar fi fost unchi. Ne-a spus ce e viaţa, ne-a cerut ţigări şi foc, ni s-a plîns că l-a părăsit nevasta, a fugit cu un şofer (un exasperant loc comun). Unul dintre noi, care avea patima nefastă a zeflemisirii, a început să îl ia la vale, dar el nu s-a sinchisit. Pe la vreo trei şi jumătate am ajuns pe un bulevard larg. Nu îmi mai amintesc preliminariile altercaţiei noastre cu nişte măturători de stradă. Mi-a rămas în memorie doar secvenţa în care oponenţii noştri, patru femei şi doi bărbaţi, ne înjurau, ba chiar îşi ridicaseră tîrnurile. Mai reţin că purtătorul lădiţei cu pahare, nu altul decît liderul transformat în regizor şi apoi în călăuză indecisă a răcnit, speriindu-i pe ţigani, dar şi pe noi: „Staţi! Nu mişcă nimeni!” Apoi, fără să se grăbească, şi punînd în gesturile sale un ce maiestuos, a ridicat clinchetitorul recipient deasupra capului, înălţîndu-se pe vîrfurile picioarelor, ca şi cum s-ar fi căznit să îl aşeze pe un dulap înalt. Umerii paltonului său s-au trans format în nişte protuberanţe bizare. S-a lăsat puţin pe spate şi apoi a aruncat lădiţa înspre mijlocul părţii carosabile scoţînd un icnet apăsat (asemenea sunete aveam să aud din nou peste ani, cînd la televiziune au început să fie transmise meciuri de tenis). Lădiţa, zăngănind precum un stol de îngeri cu aripi de sticlă, a descris un arc de cerc şi apoi s-a prăbuşit, desfăcîndu-se în bucăţi şi expulzînd cioburi, multe cioburi strălucitoare. De fapt, pot spune că dezagregarea ei a fost echivalentul unei explozii. „Asta-i tot!”, a spus cel care o aruncase. A făcut apoi gestul curăţirii reciproce a palmelor, amuzant, cel puţin pentru mine, doar după preluarea sa copioasă în filme de desene animate. Atunci, însă, n-am găsit nimic de rîs. „Cum de s-a spart lădiţa atît de... bine? Atît de la fix?”, m-am interesat. „Era preparată de mine”, mi-a explicat răbdător. „Şi, de ce...?” A avut o grimasă a maximei plictiseli: „Ce de ce? A fost un **happening,** nu-ţi dai seama?”' Nu-mi dădeam, au trecut ani pînă cînd respectivul cuvînt – atunci greşit pronunţat sau rău auzit – să înceapă a însemna ceva pentru mine.

Acum este cazul, înainte de a relata ce s-a întîmplat mai la vale, să aduc unele precizări, destinate mai ales moraliştilor purişti, celor care, printre altele, sînt stăpîniţi de ideea că literatura (proza) nu se cuvine să

prezinte acte ce uşor pot fi taxate drept antisociale şi deci antieducative. Ei bine, aflaţi că a doua zi fostul nostru lider-regizor-călăuză a făcut o chetă în vederea achitării paharelor şi a consumaţiei. Seara, împreună cu el, l-am căutat pe chelnerul cel bătrîn, care ne servise. Era iarăşi afumat. Mărturisirea noastră nu l-a impresionat aproape deloc. Iar cînd i-am dat banii, am avut impresia că ne consideră de-a dreptul nişte prostănaci. Oricum ar fi fost, greşeala noastră fusese reparată. Moraliştii fiind astfel liniştiţi, sînt deci în măsură să îmi duc istorisirea mai departe.

Explozia lădiţei cu pahare a avut darul de a calma cu totul spiritele. Era clar că nu numai eu, ci şi toţi ceilalţi, inclusiv echipa de măturători, fuseseră atinşi de o uimire-stupefactie capabilă să le inhibe orice mînie. Asta cu atît mai mult cu cît barocul proiectil fusese aruncat într-o direcţie unde nu se afla nimeni, gestul fiind astfel în mod expres curăţat de orice conţinut agresiv.

Uimirea măturătorilor a fost totuşi mai scurtă decît a noastră. Mînată de un reflex profesional, una dintre femei şi-a apucat făraşul special, semănînd doar cu el însuşi; apoi, folosindu-şi tîrnul lung, a făcut să dispară rămăşiţele exploziei de pahare. Repede a venit clipa cînd nu ne mai rămînea decît să ne retragem. Dar secvenţa nu era încheiată. Pe neaşteptate, însoţitorul nostru, cel căruia îi fugise nevasta cu un şofer de taxi, s-a aşezat pe bordura trotuarului. S-a aşezat este un fel de a spune, fiindcă mai degrabă i s-au înmuiat picioarele şi a aterizat în şezut, scoţînd un icnet neplăcut de auzit. O dată aflat pe bordură, a început să se balanseze stînga-dreapta, înainte-înapoi, de parcă ar fi fost un călăreţ începător aflat pe un cal nărăvaş. În timpul acesta gura i se deschidea şi i se închidea, lăsînd să se scurgă un fir de salivă; ochii îi erau holbaţi, părînd a exprima uimire şi durere. Unul dintre noi s-a lăsat pe vine lîngă el şi l-a întrebat dacă se simte rău, o întrebare desigur inutilă, iar apoi s-a aşezat alături de el, încercînd să îl sprijine. Ca şi cum atît ar fi aşteptat, omul s-a lăsat moale peste el, scoţînd nişte sunete ciudate, urmate de cuvintele: „Pieptul... Osul pieptului... În dosul lui...” Băiatul s-a tras ceva mai departe şi alţi doi, printre care şi eu, l-am întins pe bolnav, aşezîndu-i capul pe genunchii lui.

Pe vremea aceea trăiam o sfîntă ignoranţă, nici măcar nu auzisem vreodată despre un rău numit infarct de miocard. Astăzi pot spune aproape cu certitudine: o asemenea suferinţă s-a desfăşurat atunci în faţa noastră. Se pare că a fost o formă gravă, fiindcă omul a început să horcăie sau mai degrabă să sforăie, ca şi cum ar fi dormit sau un lichid iar fi astupat pe

jumătate nările.

Unul dintre noi a alergat să caute un telefon public. L-am urmărit cum se tot duce în josul bulevardului şi apoi dispare pe o stradă la dreapta. Măturătorii nu plecaseră. Stăteau în grup şi se uitau la noi cum ne agităm în jurul bolnavului. Fumau. Cel mai tînăr dintre bărbaţi, un ţigan scund şi neras, a cărui dantură, vizibilă în cursul altercaţiei, era perfectă, s-a mişcat încet, s-a apropiat de grupul nostru. Privirea lui gravă şi concentrată ne-a amuţit. Ne-am dat încet deoparte şi i-am făcut loc. S-a cinchit lîngă cel întins şi a început să îşi plimbe palmele descărnate, cu degete lungi, la vreo patru-cinci centimetri de pieptul lui. Sinistrul sforăit persista. A urmat apoi o tăcere ce m-a făcut să cred, tresărind, că omul a murit. Am ascultat doar vîntul şi fîşîitul străin al surogatului de zăpadă frecîndu-se de asfalt. Cel care plecase să dea telefon la salvare a apărut cu o figură exasperată. Vîntul bătea înspre el şi îi stingea vorbele. Văzînd ce se petrece, a tăcut şi a rămas nemişcat. Respiraţia chinuită a muribundului s-a pornit din nou, am suspinat. Nu ştiu cît timp a trecut pînă cînd a redevenit normală. Un minut? Cinci? Mai mult? Nici nu are importanţă. Cert este însă că omul şi-a deschis ochii şi, înstrăinat, ne-a privit. Părea istovit, faţa i se scofîlcise, ca şi cum ar fi slăbit cu cîteva kilograme. A vrut să se ridice, dar măturătorul l-a silit, printr-o apăsare uşoară, să rămînă întins. „Mai stai puţin!”, a zis; apoi s-a urnit cu greutate, genunchii îi tremurau, la fel mîinile. Pe faţa lui pustiită am văzut oboseală, deplină ca o moarte. Colegul lui de echipă s-a apropiat şi i-a petrecut mîna dreaptă peste mijloc, iar el i s-a agăţat cu stînga de gît. Au închipuit astfel grupul rănitului şi al salvatorului, aşa cum acesta poate fi văzut în filmele de acţiune.

Ultimele rămăşiţe de alcool dispăruseră din creierele noastre. Eu, cel puţin, aşa simţeam. M-am uitat lung după măturători. S-au îndepărtat în susul bulevardului pustiu, s-au tot dus, au dispărut. S-a ridicat şi bolnavul. L-am scuturat de praf, atingîndu-l cu mare grijă, aproape mîngîindu-i paltonul. L-am ajutat apoi să meargă. Respira normal şi zicea că nu îl mai doare pieptul. Privirea i se limpezise. Ne-a rugat să îl lăsăm într-o staţie de tramvai. L-am ascultat, ne-am

Desen de DAN-MARIUS ZARAFESCU

despărţit. O mărturisire de prisos: nu l-am mai văzut niciodată.

În zilele următoare am încercat să îl găsesc pe măturătorul cu pricina. Căutîndu-l, am trăit cîteva întîmplări destul de bizare. Într-o dimineaţă de sîmbătă am avut certitudinea că l-am aflat. Dar în ochii omului din faţa mea n-am putut găsi decît falsă umilinţă şi viclenie. Nu-şi amintea nimic în legătură cu ceea ce mă interesa. Întîlnirea cu el a avut o certă notă supra-realistă. De la această întîlnire ar fi trebuit, probabil, să plec în relatarea de faţă.